

A német működőtőke-befektetések Magyarországon

German direct investment in Hungary

VÁPÁR JÓZSEF

KULCSSZAVAK: külföldi működőtőke-beáramlás, német működő tőke, újrabefektetések, Kelet-Közép-Európa, Magyarország, német befektetői felmérések

ABSZTRAKT: A tanulmány célja a Magyarországra történő német működőtőke-beáramlás bemutatása kelet-közép-európai összehasonlításban. A német működőtőke-befektetések motivációit, valamint a német befektetők magyarországi befektetői környezetről alkotott véleményét német kamarai felmérések segítségével vizsgálom. A tanulmány főbb megállapításai szerint a magyarországi német befektetések szempontjából az újrabefektetések jelentősége rendkívül nagy, az utóbbi 10 év távlatában a német befektetők jövedelmük 50%-át visszaforgatták, a magyarországi német működőtőke-állomány 50%-a újrabefektetett tőke.

A német kamarai felmérések szerint a német befektetők 71%-a ismét Magyarországot választaná befektetése helyszínéül, azaz a befektetői bizalom alapvetően megvan Magyarország iránt. A befektetői motivációknál azonban figyelembe kell venni, hogy a felmérések szerint a Magyarországon működő német befektetők elsősorban a hosszú távú, kiszámítható befektetési környezetet tartják a legfontosabb feltételnek további befektetéseik, bővítéseik szempontjából.

KEYWORDS: *foreign direct investment (FDI), FDI inflow, German FDI, reinvested profits, East Central Europe, Hungary, German investor surveys*

ABSTRACT: *This study aims to generally examine German FDI inflow to Hungary, also in comparison with other East-Central European countries. In particular, it investigates individual German direct investments in Hungary, as well as the motivating factors and the opinions of German investors about the Hungarian investment environment, evaluating a German-Hungarian Chamber of Industry and Commerce survey (DUIHK Konjunkturbericht 2012) and a common German survey of the German Chambers of Commerce - Worldwide Network (AHK-Konjunkturumfrage MOE 2012).*

FDI inflow has had a great importance in the development of Hungary's post-1989 economy. Foreign companies have invested more than EUR 65.2 thousand millions in Hungary until the end of 2011. Thus foreign companies play a determining role in the Hungarian economy, generating about 30 per cent of GDP and 80 per cent of Hungarian exports. In the context of FDI, German direct investment plays a leading role in Hungary, representing nearly 30 per cent of the entire FDI in Hungary at the end of 2011, i.e. Germany is the biggest single investor in Hungary.

One of the main findings of the study is that the rate of reinvested profits from German FDI is rather high. Over the last ten years, German investors have reinvested 50 per cent of their earnings. In order to maintain a favourable investment climate, continuous communication with German investor companies and "aftercare" activities are of special importance.

According to the German–Hungarian Chamber of Industry and Commerce survey (DUIHK Konjunkturbericht 2012), 71 per cent of German investors would choose Hungary as a location for their investment again. This signifies a basic trust in Hungary as a country for FDI. Concerning investor motivation for further investment and enlargement of existing facilities, the most important survey result demonstrates that the investment environment has to be calculable and reliable in the long term.

In the case of the newest German greenfield investment, Mercedes-Benz Manufacturing Hungary Kft., the main motivation factors in favour of Kecskemét were a well trained labour force, a dense supplier network and favourable logistical conditions.

Bevezetés

„A KMT [külföldi működőtőke, kmt] vonzásának semmivel sem pótolható jelentősége van mind a fejlett, mind a fejlődő országok gazdasági fejlődése számára. A tőkeszegény országok a külföldi működő tőkével tudják felgyorsítani gazdasági fejlődésüket, tehát a KMT-import vezet a leggyorsabban a jólét érezhető javulásához.” (Barta, Bernek, Nagy 2003, 175.). Magyarország nemzetgazdasága számára a rendszerváltástól kezdődően kiemelkedő jelentőséggel bír az országba beáramló kmt,¹ a külföldi vállalatok 2011 végéig több mint 65,2 milliárd eurót fektettek be Magyarországon. A külföldi beruházások meghatározó szerepet játszanak a magyar gazdasági fejlődésben, a versenyszférában alkalmazottak mintegy 30%-ának foglalkoztatásáért, a GDP közel 30%-ának előállításáért és 2010-ben már a teljes magyar export több mint 80%-áért felelősek.

A magyarországi kmt-befektetésekből a német működő tőkének meghatározó jelentősége van, hiszen a Magyarországon befektetett kmt 30%-át tette ki 2011 végén. Németország származási ország szerint a legnagyobb befektető Magyarországon, ezért tanulmányomban a német befektetések magyarországi helyzetére, valamint a német befektetők véleményének bemutatására fókuszálok. A német befektetéseket igyekszem „német szemmel” vizsgálni, ehhez a budapesti Német–Magyar Ipari és Kereskedelmi Kamara (DUIHK), a Német Külkereskedelmi Kamarák (AHK), valamint a Német Kereskedelmi és Iparkamara (DIHK) német vállalatok körében végzett 2012. évi befektetői felméréseit veszem alapul. Ezek a felmérések Magyarországra vonatkozóan és globális viszonylatban is reális képet adnak a német befektetők véleményéről, motívációjáról. Mivel a német befektetések Magyarországon elsősorban az autóiparban realizálódtak, ezért a legutóbbi német autóipari nagybefektetéseket, továbbá egy német autóipari esettanulmányt, a Mercedes kecskeméti beruházását is bemutatom.

A német működőtőke-befektetések Kelet-Közép-Európában és Magyarországon

A német tőkebefektetéseket globális összevetésben az 1. táblázat mutatja. Az EU országokban 2009-ben az összes befektetés 57%-át adták a német vállalatok, az új, 2004-ben és 2007-ben csatlakozott EU-tagállamokban befektetett tőke 10,57%-os részesedést képviselt. Kelet-Közép-Európa tehát jelentős befektetési célterülete a német működő tőkének, a táblázat továbbá jól szemlélteti a régió súlyának növekedését 1990 és 2009 között. Magyarország részesedése is jelentős mértékben emelkedett a vizsgált időszakban, részaránya a 2000 évi 1,23%-ról 2009-re 1,72%-ra emelkedett az összes német befektetett közvetlen tőkén belül, amely azonban mindkét vizsgált évben elmaradt Csehország és Lengyelország mögött.

2010 végén a Magyarországon befektetett németországi közvetlen tőkeállomány a német Bundesbank adatai szerint 16,9 milliárd euró volt, ezzel Magyarország Kelet-Közép-Európában a 3. helyet foglalta el. A régióban a német vállalatok a legtöbb közvetlen tőkét, 23,5 milliárd eurót Csehországban fektették be, a lista 2. helyén Lengyelország szerepel 23,1 milliárd euróval, Szlovákiában 9,4 milliárd eurót fektettek be a német cégek. Ezek az értékek nagyságrendileg hasonlóak a német tőke szempontjából másik jelentős befektetési célrégióknak tekinthető BRIC-országokban történt befektetésekhez: Kínában 29,5 milliárd, Brazíliában 23,6 milliárd eurót investáltak a német vállalatok, az Oroszországban és Indiában investált német tőke értékét pedig a magyarországi meghaladja.

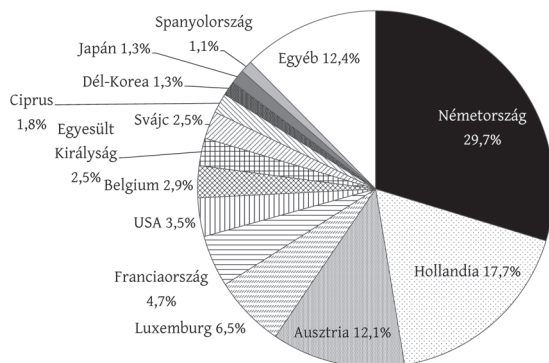
1. táblázat: A közvetlen és közvetett német tőkebefektetések célszágok szerinti bontásban, 1990, 2000, 2009 (% az év végi állományok alapján, 2011.04.29-i állapot)
Country shares in direct and indirect German investments, 1990, 2000, 2009
(%, by stocks at the end of the years, as of 29.04.2011)

Célrégió/ célszág	1990	2000	2009
EU-tagállamok	54,05	45,85	57,04
Új EU-tagállamok (2004–2007)	0,29	4,48	10,57
Csehország	–	1,25	2,23
Lengyelország	0,01	1,35	2,00
Magyarország	0,12	1,23	1,72
Szlovákia	–	0,29	0,93
Egyesült Államok	23,71	36,65	22,04
Kína	0,07	0,96	2,24
Brazília	2,93	1,48	1,94
Orosz Föderáció	–	0,26	1,39
India	0,17	0,26	0,59
Összesen	100,00	100,00	100,00
Összesen (millió €)	115 788	582 338	984 540

Forrás: www.duihk.hu 2011, saját szerkesztés.

1. ábra: A külföldi közvetlen tőkebefektetések állományának megoszlása Magyarországon a származási országok szerint, 2011 végén

Composition of FDI stock in Hungary by countries of origin, at the end of 2011

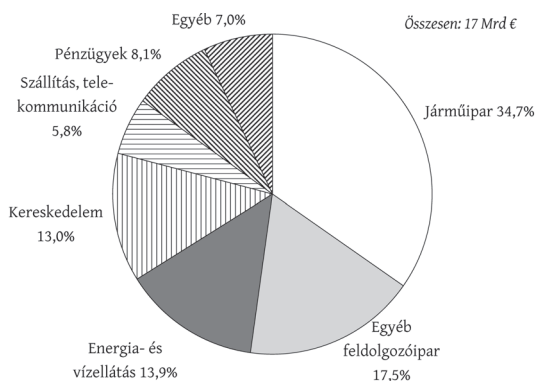

Forrás: NGM 2012, 1., saját szerkesztés.

A Magyarországon lévő kmt-állomány országok szerinti bontása alapján (1. ábra) a Magyar Nemzeti Bank adatai szerint 2011 végén Németország rendelkezett a legmagasabb állománnyal, a 19,3 milliárd euró 29,7%-os részesedést jelentett.² A második helyen Hollandia következett, 11,5 milliárd eurós állománnyal, amely 17,7%-os részesedési hányadot képviselt, ezt Ausztria követte 7,8 milliárd eurós állománnyal, amely 12,1%-os részesedésnek felelt meg.³ Összességében a működőtőke-befektetések 77,1%-a származott az Európai Unióból (NGM 2012). A német befektetők meghatározó súlyát Magyarországon az is jól mutatja, hogy a

2. ábra: A német működőtőke-befektetések ágazati megoszlása Magyarországon (állomány 2009.12.31-én)

Sectoral composition of German direct investments in Hungary (stock as of 31.12.2009)

Forrás: DUIHK 2012, 33.

DUIHK (budapesti Német–Magyar Ipari és Kereskedelmi Kamara) szerint jelenleg mintegy 5000 német vállalat működik Magyarországon, amelyek összesen 300 000 munkahelyet hoztak létre.

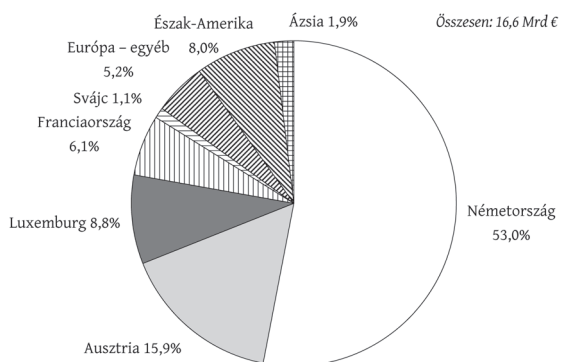
A 2. ábra a német működőtőke-befektetések ágazati megoszlását szemlélteti Magyarországon 2009 végén. A járműipar 34,7%-os részesedése jól mutatja az ágazat dominanciáját a magyarországi német befektetésekben, a teljes feldolgozóipar 52,2%-ot képvisel.

A német újrabefektetett jövedelmek jelentősége Magyarországon

Az újrabefektetett tőkének nagy jelentősége van abból a szempontból, hogy a befektetők hosszú távú terveire utal, ami a fogadó ország számára stabilitást jelent. Indokolt tehát Németország esetében is megvizsgálni az újrabefektetések alakulását. A 3. ábra a Magyarországon újrabefektetett jövedelmek megoszlását mutatja a származási országok részesedése szerint, az 1999–2009 közötti időszakban. Megállapítható, hogy Németország az újrabefektetett jövedelem szempontjából is dominánssá vált Magyarországon: a vizsgált periódusra vonatkozó közel 9,2 milliárd eurós befektetés a teljes német befektetett tőkeállomány mintegy 55%-át teszi ki.

3. ábra: Az újrabefektetett jövedelmek országok szerinti megoszlása Magyarországon (1999–2009. évi forgalmak összege)

Composition of reinvested earnings in Hungary, by country of origin (sum of turnovers between 1999 and 2009)

Megjegyzés: Hollandia, Közép- és Dél-Amerika, valamint az Egyéb országok újrabefektetett jövedelmei negatív értéket vettek fel az adott időszakban.

Forrás: DUIHK 2012, 33.

2. táblázat: Német működőtőke-befektetések Magyarországon
(2012.02.22-i állapot, közvetett és közvetlen befektetések együttesen, millió euró)
German direct investments in Hungary (as of 22.02.2012, direct and indirect investments combined, million EUR)

Megnevezés	1990–1994	1995–1999	2000–2004	2005–2009
Beáramlások éves átlaga	341	997	101	1 134
Ebből újrabefektetett jövedelem	5	286	339	797
Állományok az időszak végén	1 424	5 950	12 255	16 976
Ebből közvetlen befektetések	1 408	5 713	12 013	14 688
Egyéb német vállalati vagyonok	135	568	1 588	1 659

Forrás: www.duihk.hu 2012, saját szerkesztés.

Az újrabefektetett jövedelmek a német befektetések magyarországi alakulásában fontos szerepet játszottak és játszanak jelenleg is. A német vállalatok bővítő beruházásai a 2005 és 2009 közötti időszak öt éves – a beáramlást és a kiáramlást is figyelembe vevő – átlagát tekintve mintegy 70%-át adták a német tőkeexportnak (2. táblázat). Ezért szükséges a már Magyarországon működő német vállalatoknak megfelelő befektetési környezetet teremteni a bővítő befektetésekhez.

Kelet-Közép-Európába és Magyarországra irányuló német relokációk

A magyarországi német befektetések vizsgálatakor jelentősége miatt kelet-közép-európai viszonylatban is szükséges kitérni a *német vállalatok elmúlt húsz évben történt relokációs tevékenységére*. A *német működőtőke-állomány Kelet-Közép-Európában történő növekedése az 1990-es években gyakran összekapcsolódott a termelési kapacitások relokációjával*. A német működőtőke-kihelyezések Kelet-Közép-Európában csak néhány országra koncentráálódtak, elsősorban a Cseh Köztársaságban, Magyarországon és Lengyelországban valósultak meg. A német kelet-közép-európai működőtőke-befektetések *elsősorban piacorientáltak, másrészt költségorientáltak* is voltak. Az elsősorban a feldolgozóiparban megvalósított német befektetések *nemcsak tőkét, hanem know-how-t, termelési módszereket és új technológiákat is behoztak, a kelet-közép-európai alacsony béreket a nyugati technológia magas termelékenységi szintjével kombinálták*. A német befektetések következményeként tehát Kelet-Közép-Európában nőtt a termelékenység. A *munkabér mint költségtényező döntő volt* a német vállalatok telephely-választási döntéseiben, mivel a német vállalatok elsősorban munkaerő-igényes tőkebefektetéseket valósítottak meg. A teljes német működőtőke-kihelyezést vizsgálva annak mintegy 60%-a piacorientált befektetés, mintegy egyharmada pedig költségorientált befektetés volt (Tüselmann 1999). *Magyarország a német relokációk egyik nagy nyertese volt az 1990-es években*.

A termelő és szolgáltató kapacitások relokációja – a más országokba történő áttelepítés – a 2000-es évek első felében a nemzetközi munkamegosztás egyre fontosabb elemét képezte. Az Európán belüli helyzetre elsősorban az volt jellemző, hogy a régi EU-tagállamok befektetői az új EU-országokba telepítették át kapacitásaikat. A relokáció a kmt-áramlás egyik legfontosabb eleme a határon átnyúló vállalati egyesülések, felvásárlások, piacszerzési befektetések mellett. A kereskedelem és a befektetések nemzetközi liberalizációja lehetővé teszi, hogy a termelést áthelyezzék azokba az országokba, ahol az hatékonyabban folytatható. A 2003–2005 közötti időszakban Magyarországon a relokációk meghatározó része régi EU-tagállamokból, elsősorban Németországból és Ausztriából származott, de az USA is gyakori befektetőnek számított. A magyarországi relokációk elsősorban az elektronikai ipart, másodsorban pedig az autógyártást érintették (Hunya, Sass 2006).

A termelésáthelyezéseken belül az újraparosodás egyik eszközeként kiemelkedő a delokalizáció jelensége, ez a német–magyar relációban is jellemző volt.⁴ A delokalizáció – mint a fejlett országokból Magyarországra áthelyezett ipari tevékenység – Magyarország újraparosodásában is meghatározó szerepet játszott (Barta, Czirfusz, Kukely 2008).

Német kamarai befektetői felmérések a magyarországi és a kelet-közép-európai befektetési környezetről, iparvállalati motivációkról

A DUIHK (Német–Magyar Ipari és Kereskedelmi Kamara) 2012. évi magyarországi konjunktúrafelmérése a kamara tagvállalatait üzleti tevékenységük feltételrendszeréről és eredményeiről kérdezte meg. A felmérésben 196 magyarországi székhelyű vállalat vett részt, anyavállalataik 59%-ban németországiak, 30%-ban ausztriaiak, 11%-ban pedig egyéb európai uniós tagállamiak voltak, a lekérdezést 2012. február–márciusban bonyolították le. A felmérés alapján készült konjunktúrajelentés hangulatképet ad a beruházók gazdasági helyzetéről és a magyar gazdaságra vonatkozó várakozásaikról, valamint információkat nyújt a magyarországi befektetési feltételrendszer alakulásáról. Mivel a felmérés alapvetően a származási országok alapján legnagyobbak minősülő német, valamint a harmadik legnagyobb osztrák beruházók magyarországi befektetési feltételrendszeréről alkotott véleményét tükrözi, célszerű áttekinteni a felmérés befektetésösztönzési szempontból releváns eredményeit (DUIHK 2012).

2012-ben 71% azon német és más külföldi befektetők aránya, amelyek a „Ma ismét Magyarországot választaná befektetésének célpontjaként?” kérdésre igent válaszolnának. Ez az arány kedvezőnek tekinthető, azonban alacsonyabb, mint a 2011. évben mért 83%, valamint a 2010. évi 80% (DUIHK 2010, 2011, 2012). Tehát a német beruházók hosszú távra terveznek Magyarországon, azonban Magyarország vonzereje 2012-ben számottevően csökkent (DUIHK 2012, 21.). Régiós összefüggésben hozzá kell tenni, hogy a kelet-közép-európai térségben működő AHK (Német Külke-

reskedelmi Kamarák) 2012-ben készített, kelet-közép-európai országokra vonatkozó hasonló felmérése szerint Lengyelországot a német cégek 95%-a, Szlovákiát és Romániát 89%-a, Csehországot pedig 85%-a választaná ismét beruházási helyszínnek, tehát Magyarországot ebben a rangsorban jelentősen megelőzik kelet-közép-európai versenytársai (AHK 2012, 28.). Ezt a felmérést az AHK a 2004–2007-ben az EU-hoz csatlakozott tíz kelet-közép-európai (MOE) országban, valamint további hat nyugat-balkáni (délkelet-európai) országban működő német cégek megkérdezésével készítette.

A DUIHK felmérésében az alternatív beruházási helyszínek rangsorában a „Mennyire vonzó a következő országok mint befektetési helyszínek?” kérdése alapján Magyarország 2012-ben a 10. helyen szerepelt 20 kelet-közép-európai ország között. 2011-ben és 2010-ben Magyarország egyaránt a 4. helyen volt, azaz Magyarország jelentősen visszaesett a befektetési helyszínek alternatívái sorában. Az első három helyet 2012-ben kelet-közép-európai vetélytársaink, sorrendben Lengyelország, Csehország és Szlovákia szerezték meg (3. táblázat), a megkérdezett vállalatvezetők Lengyelországot tekintik a kelet-közép-európai térség legjobb gazdasági környezetét biztosító országnak. Az alternatív befektetési helyszínek vizsgálata azért fontos, mert Magyarország világviszonylatban versenyez a beruházásokért. Egyes ágazatokban szomszédjaival, illetve más kelet-közép-európai országokkal, más területeken feltörekvő ázsiai országokkal, egyre gyakrabban pedig a nyugat-európai államokkal is verseng (DUIHK 2012, 31.).

A 2012. évi DUIHK-felmérés német vállalati véleményei szerint a legsürgetőbb feladatok a magyar kormány számára a stabil, kiszámítható gazdaságpolitika és a tervezhetőség biztosítása, a jogbiztonság erősítése, valamint a gazdasági növekedés, a

3. táblázat: Mennyire vonzó a következő országok mint befektetési helyszínek?
How attractive are the following countries as a location for an investment?

Ország	Átlagos osztályzat*	Helyezés**						
		2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006
Lengyelország	2,68	1	2	1	4	5	6	6
Csehország	2,75	2	1	2	1	2	1	2
Szlovákia	2,95	3	3	5	2	3	3	1
Szlovénia	3,11	4	5	3	3	4	2	4
Románia	3,28	5	8	7	6	1	5	10
Észtország	3,33	6	6	8	8	6	9	5
Horvátország	3,34	7	7	6	5	7	7	9
Litvánia	3,62	8	9	9	9	10	10	8
Lettország	3,62	9	10	10	10	8	8	7
Magyarország	3,72	10	4	4	7	9	4	3

* 1–6-os skálán, ahol 1 = nagyon vonzó, 6 = nem vonzó.

** A táblázatban a vizsgált 20 közép- és kelet-európai ország közül az első 10 szerepel.

Forrás: DUIHK 2012, 31., saját szerkesztés.

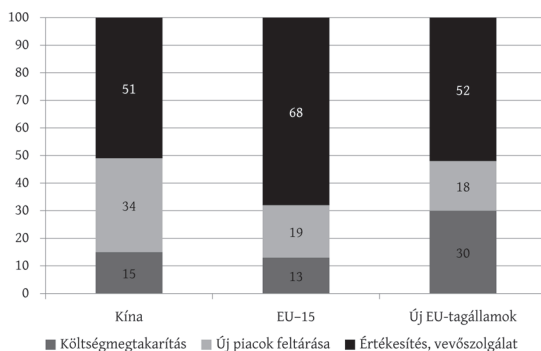
beruházások, a munkahelyteremtés és a versenyképesség ösztönzése. A munkavállalók termelékenységével, motiváltságával, képzettségével a német vállalatvezetők elégedettek, a magyar munkaerő megítélése pozitív (DUIHK 2012, 30.).

Hiteles képet ad a német iparvállalatok külföldi orientációjáról, a külföldi befektetések motivációiról, valamint a külföldi befektetések célrégióiról a DIHK (Német Kereskedelmi és Iparkamarák Szövetsége) tagvállalatai körében végzett 2012. tavaszi felmérés (DIHK 2012a). Ennek az eredményei azért is fontosak Magyarország számára, mert az országban jellemzően német feldolgozóipari vállalatok telepedtek meg. A felmérés szerint a német iparvállalatok külföldi befektetési tevékenysége magas szinten stabilizálódott. A német iparvállalatok 44%-a tervez 2012-ben külföldi tevékenységet, ez az érték már 2011-ben is 43% volt. A német vállalatok nemzetközi piacokon történő jelenléte fontos a hazai üzleti tevékenység támogatása szempontjából is: a vállalatok 48%-a látja jobbnak üzleti helyzetét a külföldi tevékenységgel, mint nélküle, ez az érték 2011-ben 39% volt. Az első számú célrégió továbbra is Kína. 2012-ben a vállalatok 43%-a tervezett Kínában üzleti tevékenységet. A német iparvállalatok külföldi tevékenységében az „értékesítés felépítése és vevőszolgálat létesítése külföldön” motivációja jelentősen erősödött, 2012-ben a 2011. évi 43%-ról 49%-ra emelkedett. Az új piacok meghódításához szükséges termelő kapacitások külföldön történő létrehozásában az iparvállalatok visszafogottabbak lettek: 2012-ben a vállalatok 30%-a tervez külföldi termelőkapacitás-létesítést, szemben a 2011. évi 35%-kal (DIHK 2012a).

Annak ellenére, hogy a felmérés szerint közel minden második német iparvállalat tervez külföldi befektetési tevékenységet, az egyes motivációk tekintetében csökkenés figyelhető meg. A költségmegtakarítási motiváció visszaesett: a német vállalatok egyre ritkábban terveznek külföldi befektetést a hazai telephelyek magasabb költségeire reagálva. A magasabb németországi költségek miatti termelékkihelyezési mutató az 1999 óta elvégzett felméréseket figyelembe véve 2012-ben a legalacsonyabb értékre, 21%-ra esett vissza. A költségmotiváció a 2003. évi legmagasabb értékről, 42%-ról szintén folyamatosan csökkent; ennek oka, hogy Németország ettől az időponttól saját belföldi munkaerő-piaci költségeit érezhetően csökkentette. Ezzel ellentétben azok a német iparvállalatok, amelyek számára a magas energia- és nyersanyagárak magas üzleti rizikót jelentenek, növekvő mértékben helyezik ki termelő kapacitásaikat külföldi telephelyekre, ebben a vonatkozásban tehát Németország veszít vonzerejéből (DIHK 2012a).

A befektetési célrégiók szerinti differenciálás azt tükrözi, hogy a német iparvállalatok regionálisan folyamatosan terjeszkednek, szélesítik nemzetközi hálózatukat, építik globális pozícióikat. A német vállalatok látókörébe több és újabb célrégió kerül, Németország ezért bilaterális és WTO-szinten is szorgalmazza az erősödő protekcionizmus csökkentését. A célrégiók között a 2004 és 2007 között csatlakozott EU-tagállamok stabilizálták pozícióikat, a megkérdezett német iparvállalatok 24%-a nyilatkozott úgy, hogy befektetést tervez ezekben az országokban. Ez – bár hasonló a 2011. évi arányhoz – 2005 óta a legalacsonyabb érték: 2005-ben még a német iparvállalatok 43%-a kívánt aktív tevékenységet végezni a régió-

4. ábra: A német iparvállalatok motivációi cél régiók szerint (%)
 Motivations of German industrial companies by regions of investment (%)

Forrás: DIHK 2012a, 13.

ban, azaz a mutató értéke időközben közel megfeleződött. Az új EU-tagállamok azért is veszítettek pozíciójukból, mert egyrészt piacuk viszonylag kisméretű és feltárt, másrészt időközben Németországban javultak a telephelyi feltételek. Hagyományosan a *költségsökkentés* volt a fő motiváció a 2004 és 2007 között csatlakozott EU államokat vizsgálva (4. ábra): 2012-ben a vállalatok 30%-a nyilatkozott úgy, hogy emiatt szándékozik investálni a térségben. A régiót 15%-os értékkel, azaz jelentős különbséggel Kína követi a második helyen. (DIHK 2012a).

Fontos globális német szempontokat és motivációkat mutat be a vállalatok külföldi üzleti tevékenységéről a DIHK (Német Kereskedelmi és Iparkamarák Szövetsége) tagvállalatai körében végzett 2011/2012. évi *Going international* című felmérése, amely a magyarországi német befektetők motivációit jobb megértéséhez is hasznos információkat nyújthat (DIHK 2012b). Arra a kérdésre, hogy „Milyen keretfeltételektől függ vállalatának sikere külföldön?” (4. táblázat), a német vállalatok első helyen (60%-ban) az „egyszerű piaci hozzáférést” jelölték meg. Ennek oka, hogy a német vállalatoknak folyamatosan akadályokkal és korlátokkal kell megküzdeniük külföldi üzleti tevékenységük során. Második helyen a „stabil politikai viszonyokat”

4. táblázat: Milyen keretfeltételektől függ vállalatának sikere külföldön?
 On which framework conditions depend your company's success abroad?

Keretfeltételek	Említések aránya, %
Egyszerű piaci hozzáférés	60,0
Stabil politikai viszonyok	45,5
Árfolyam-stabilitás	40,9
Jogbiztonság	32,3
Szakképzett munkaerő	31,4
Helyi finanszírozási lehetőségek	30,7

Forrás: DIHK 2012b, 16., saját szerkesztés.

jelölték meg (46%), a felmérés szerint ennek oka, hogy a német vállalatok például a kormányváltásoknál nem lehetnek biztosak abban, hogy befektetéseik védettek a kisajátításokkal szemben. Harmadik helyen az *árfolyam-stabilitás* következik (41%), ennek oka, hogy a devizapiacok 2011-ben az adósságválság következtében turbulens évet éltek át, ezek a fejlemények megnehezítik a külföldi üzleti kalkulációkat, megtöbbszörözik a szükséges óvintézkedéseket. A vállalatok mintegy egyharmada jelölte meg a *jogbiztonságot* külföldi üzleti tevékenysége fontos keretfeltételének. Megbízhatónak kellene lennie a *szükséges hatósági engedélyek kiadásának*, valamint fontosnak tartják a *szerződések és a megállapodások jogvitáinak semleges rendezését* is, mivel a német vállalatok gyakran küzdenek külföldön nem megfelelő jogi hozzáállással. A német vállalatok 31%-a tartotta fontosnak a *megfelelő helyi munkaerőt* mint a minőségi termelés feltételét. Ugyanígy 31% jelölte meg fontos keretfeltételnek a *külföldi üzleti partnerek finanszírozásának biztosítását*, amely például az adósságválság által sújtott európai államokban a hitelintézetek nehéz helyzete miatt nem mindig működik megfelelően (DIHK 2012b).

Fenti motivációkat érdemes párhuzamba állítani Antalóczy és Sass megállapításaival, miszerint a külföldi befektetők legfőbb motivációi a 2000-es évek elején Magyarországon a politikai, jogi és gazdasági stabilitás, az átlátható jogrendszer és állami szabályozók, a képzett munkaerő rendelkezésre állása és viszonylagosan alacsony költsége voltak. Kiemelten fontosaknak bizonyultak emellett a piacra jutási lehetőségek (Antalóczy, Sass 2003). Ezek a motivációk egybecsengenek a 4. táblázatban összefoglalt keretfeltételekkel is, mely szerint a német befektetőknél az egyszerű piaci hozzáférés képezi a legnagyobb súlyú befektetési keretfeltételt, amelyet a stabil politikai viszonyok, az árfolyam-stabilitás és a szakképzett munkaerő követnek.

Véleményem szerint a *politikai és gazdasági stabilitás, a hosszú távú kiszámíthatóság* azért is bír nagy jelentőséggel a befektetői motivációkban, mert a *multinacionális cégek 3-5 évre terveznek előre*, ennyivel előre igyekeznek „látni” a befektetési keretfeltételeket. Másrészt *Kelet-Közép-Európában olyan kiélezett a versenyhelyzet*, hogy sok esetben kis különbségek döntik el a befektetés telephelyét a visegrádi országok között. Ennek a versenyhelyzetnek a régióban Magyarországnak is vonzó befektetési feltételek biztosításával kell megfelelnie.

A legutóbbi magyarországi német autóipari nagybefektetések, kutatás-fejlesztési és egyetemi együttműködések

A német befektetői bizalom meglétét jelzi, hogy a *német autóipari nagybefektetők 2011-2012-ben több nagyberuházást indítottak Magyarországon*. Az Audi Hungaria 900 millió euró értékben bővíti beruházását Győrben – az Audi 1993-as alapítása óta már több mint négy milliárd eurót investált győri gyártókapacitásába –, 1800 új munkahelyet létrehozva. Egy présüzem megvalósulása 300 további munkahelyet teremt, így összesen 2100 új munkahely keletkezik. A beruházás – amelynek

alapkövét 2011 júliusában rakták le, a termelés pedig 2013-ban kezdődik – célja egy teljes személyautógyártó bázis létrehozása évi 125 000 darabbal (Győr Plusz 2011). Az 1991 januárjában első magyarországi autóiipari befektetőként megjelent General Motors / Opel Magyarország 500 millió eurós újabb beruházást hajtott végre Szentgotthárdon, megduplázva ezzel szentgotthárdi befektetését és létrehozva 800 új munkahelyet. Az új beruházást követően három új motorcsalád készül Magyarországon, 500 000 motort gyártanak évente. Az új Opel-gyár alapkövét 2011. áprilisban rakták le (www.media.gm.com 2011), a sorozatgyártás 2013. februárban indult. A Daimler AG / Mercedes-Benz Manufacturing Hungary 800 millió eurós zöldmezős beruházást valósított meg Kecskeméten, 2500 új munkahelyet teremtve. A beruházás évente 100 000 személyautó gyártását teszi lehetővé, a termelés 2012 márciusában megkezdődött (a kecskeméti Mercedes-beruházást külön esettanulmányként is bemutatom).

Fentiekkel összefüggésben érdemes áttekinteni a német autóiipari nagybefektető vállalatok csúcsvezetőinek véleményét magyarországi befektetésük legfontosabb motivációiról:

- Dieter Zetsche, vezérigazgató, Daimler AG: „A jól képzett munkaerő, a sűrű beszállítói hálózat, valamint a kedvező logisztikai feltételek voltak a fő érvek Kecskemét mellett.”
- Thomas Faustmann, ügyvezető igazgató, Audi Hungária Motor Kft.: „A magas munkakultúra, valamint a magyar dolgozók hatékonysága és rugalmassága tette lehetővé a gyors növekedést. Az elmúlt 15 évben a győri Audi a világ harmadik legnagyobb motorgyártója lett, a logisztikának pedig a bővítéssel együtt lépést kellett tartania.”
- Rudolf Hamp, korábbi vezérigazgató, General Motors Powertrain Hungary Kft.: „A kreatív és rugalmas munkaerő azon erősségek egyike, amely abban segíti a General Motors Powertrain Hungary-t, hogy a napjainkban gyorsan változó autóiipari kihívásoknak meg tudjon felelni” (ITDH 2010, 5–6.).

Az autóiipari nagyvállalati menedzserek fenti véleményei azt erősítik meg, hogy a korábban említett legfontosabb magyarországi telepítő tényezőket – a jól képzett munkaerőt, a széles beszállítói hálózatot és a kedvező logisztikai feltételeket – a jövőben is tovább kell fejleszteni további befektetők vonzása érdekében.

Fontos az a tény is, hogy Magyarországon számos német autóiipari cég hozott létre K+F-központokat a magyar tudásbázisra alapozva, így például az Audi és a General Motors / Opel Magyarország OEM-nagyvállalatokon (Original Equipment Manufacturer) kívül az elsőrendű beszállító (Tier 1) Bosch, Knorr-Bremse és ThyssenKrupp is fejlesztőközpontokat alapított Magyarországon (HITA 2012). Ez azért fontos, mert a Tier 1 beszállítói kategóriában még számos olyan német vállalat található, amely potenciálisan K+F-központot alapíthat Magyarországon. A német cégek K+F-együttműködések, illetve fejlesztési központok mellett egyetemi együttműködések is kialakítottak. Jó példa erre az Audi együttműködése a győri Széchenyi István Egyetemmel. Ennek keretében a cég 2007-ben létrehozta az Audi Hungaria Belső Égésű Motorok Tanszékét, amely – a 2011-ben átadott la-

borépülettel kiegészülve – oktatási és kutatási feladatokat is ellát, biztosítva a mérnökutánpótlást a vállalat Motorfejlesztési Központja, valamint a motorgyár más üzemegységei részére (www.auditanszek.hu 2012). Másik jó példa a Miskolci Egyetemen 2004-ben a Bosch támogatásával alapított Robert Bosch Mechatronikai Tanszék, ahol egyrészt K+F-feladatokat végeznek a mechatronika területén, másrészt az együttműködés szakember-utánpótlást biztosít a Bosch budapesti fejlesztési központja, valamint a vállalat miskolci, hatvani és gyöngyösi termelőegységei számára (www.bosch.uni-miskolc.hu 2012). A kecskeméti Mercedes 2010-ben írt alá stratégiai együttműködést a Kecskeméti Főiskolával, a járműmérnök-képzési feladatok kiszolgálása mellett egy új gépjármű-technikai tanszék létrehozását határozták el. Döntöttek egy új járműipari intézet megépítéséről, amely nemcsak oktatási feladatokat végez, hanem a járműipari K+F bázisa is lesz (www.kefo.hu 2012).

Esettanulmány a német autóiipari telephelyválasztásról: a kecskeméti Mercedes

Magyarország kmt-vonzásában mérföldkő, hogy az Audi 1993-as győri letelepedése után 15 évvel, 2008-ban egy hasonlóan világszínvonalú német autógyártó OEM-céget, a Mercedest tudta letelepíteni a Dél-alföldi régióban, Kecskeméten. Hozzá kell azonban tenni, hogy a Mercedes kecskeméti telephelyválasztásában nyilvánvalóan nagy szerepet játszott a budapesti agglomeráció közelsége, továbbá az 1990-es évek óta az M5-ös autópálya is rendelkezésre áll Kecskemétig.

A Mercedes 2008 júniusában döntött arról, hogy 800 millió euró értékű, a Mercedes A és B osztályú személyautók gyártására szolgáló beruházását Magyarországon, Kecskeméten valósítja meg. A magyar kormányval 2008 októberében írták alá az együttműködési megállapodást, 2009 júliusában az EU engedélyezte a beruházás állami támogatását. A Mercedes-Benz Manufacturing Hungary Kft. 2009 februárjában 8,97 milliárd forintos vételárat fizetett a kecskeméti önkormányzatnak a 441 hektáros, eredetileg 170 parcellából álló területért. 2009 júliusában megkezdődött az építkezés, októberben letették az alapkövet. A teljesen kiépített üzemben a munkavállalói létszám meghaladja majd a 2500 főt. Frank Klein, a Mercedes-Benz Manufacturing Hungary Kft. ügyvezető igazgatója a kecskeméti telephelyet magas színvonalúnak értékelte. A helyi önkormányzat támogatását alapvető előfeltételnek tartotta a gyár sikeres kecskeméti működéséhez. Kiemelte, hogy a szakképzést illetően a Mercedes Kecskemét várossal és az oktatási intézményekkel olyan megállapodást szándékozik kötni, amelynek eredményeképp a vállalat Kecskeméten is meg tudja honosítani a Németországban már jól működő, állami és céges képzést kombináló duális szakképzési rendszert. A magyar műszaki felsőoktatásból érkezők elméleti ismereteit kiválóan tartotta az igazgató, ez a duális rendszerrel kombinálva megfelelő szakember-utánpótlást biztosít a Mercedes-gyárnak. A kecskeméti gyár megközelíthetőségét és lo-

giztikai adottságait az autópálya közelsége mellett a vasúti kapcsolattal is teljesebbé kívánja tenni a Mercedes-Benz Manufacturing Hungary Kft: a meglévő autópálya-csatlakozás mellett a Mercedes számára egy iparvágányt is építettek, amelyen keresztül a Budapest-Szeged vasúti fővonalra csatlakozhatott a kecskeméti gyár, így közúton és vasúton is szállíthatják az alapanyagokat és a termékeket (Manager Magazin 2010).

Az Európai Bizottság 2009. júliusban kiadott engedélye szerint Magyarország 111,5 millió euró – mintegy 29,7 milliárd forint – támogatást nyújthat a Daimler kecskeméti gyárának létesítéséhez. A 111,5 millió euró pénzbeli és társasági adókedvezmény formájában nyújtott támogatáson felül a Mercedes-Benz Hungary mintegy 214 millió forint – 0,8 millió euró – összegű, az állami vasúthálózatra történő csatlakozást biztosító pénzügyi támogatásban is részesül. Kecskemét részéről lényeges hozzájárulás volt a Mercedes-beruházáshoz, hogy a város a tulajdonában lévő ingatlanokon 110 lakás megépítését teszi lehetővé, amelyeket majd a gyár alkalmazottai bérelhetnek. Emellett a város elkészítette a Mercedes-gyárhoz vezető 1108 méter hosszú, autópálya minőségű bekötőutat. Az út megépítése 357 millió forintba került, ebből 250 millió forintot pályázaton nyert az önkormányzat (origo.hu 2009).

A magyar állam az EU-n belül adható (régiókra és iparágakra lebontva szabályozott) maximális támogatást kínálta a befektetéshez. Az állami támogatás beruházási és képzési támogatásból, valamint adókedvezményből tevődött össze. A társasági adókedvezmény 10 évre szól, a társasági adó 80%-áig terjed. Magyarországnak a Mercedes-befektetésért folyó versenyben Románia és Lengyelország voltak a versenytársai. Magyarországon belül több helyszín is szóba került – köztük Miskolc –, a választás közüliük választotta ki a végső helyszínt. A Mercedes a befektetés gondozásáról szólva kiemelte, hogy az önkormányzat és a hatóságok nagyon együttműködtek voltak, így az engedélyezési eljárás viszonylag gyorsan befejeződött. Az ITDH is hatékonyan közreműködött a Mercedes Magyarországra vonzásában, különösen az építési, a környezetvédelmi, az energiaellátási és más infrastrukturális hatósági engedélyek beszerzésében. Hasznosak voltak az ITDH – később a HITA⁵ – szolgáltatásai a megfelelő munkaerő és a potenciális magyar beszállítók toborzásában.

A befektetésösztönzési politika szempontjából a Mercedes telephelyválasztásának egyik fő tapasztalata, hogy proaktív módon kell eljárni, a kisebb adatszolgáltatási kérdésektől kezdve a nagyobb térségi tanulmányokig rövid idő alatt és rugalmasan kell információkat szolgáltatni a befektető számára, közre kell működni az infrastruktúra-kialakítási és hatósági engedély-beszerzési folyamatokban. Nem elegendő a befektetés-szervezési ügynökség professzionális adatszolgáltató és állami engedélyezési folyamatokat koordináló hozzáállása, az önkormányzatoknak is fel kell nőniük a feladathoz. Kecskemét esetében a város önkormányzatán belül külön team alakult a Mercedes-beruházás kéréseinek teljesítéséhez, amelynek vezetője a város egyik alpolgármestere volt. Ez a csapat koordinálta a hatósági engedélyezési folyamatokat és minden, az önkormányzatra tartozó kérdést, ami best practice lehet más települések számára is. További befektetővonzási lehetőséget jelent, hogy a 441 hektárnyi megvásárolt területből 200 hektárt eleve a

beszállítóknak szán a Mercedes Benz Hungary, amelynek kecskeméti gyárában 2012 márciusában megkezdődött a termelés.

Összegzés

Mint a német befektetőkkel szoros kapcsolatban álló szakembernek⁶ az a véleményem, hogy a rendszerváltás óta eltelt több mint húsz évben a *német befektetők megbízható partnerek voltak, hosszú távon tervezik befektetéseiket* és igyekeznek megérteni a magyarországi befektetési környezet változásait. Fontos kommunikálni a német befektetőkkel abból a célból, hogy jobban megismerjék a magyar gazdaságpolitikai döntéseket és azok hátterét. A német befektetők Kelet-Közép-Európában fontos partnernek tartják Magyarországot, *különösen elégedettek a magyar szakképzett munkaerővel, valamint az ország logisztikai elhelyezkedésével és infrastruktúrájával*, ezt a legutóbbi magyarországi német autóiipari nagybefektetések, továbbá az esettanulmányként bemutatott Mercedes kecskeméti telephelyválasztása is igazolja. Mindezek együttese indokoltá teszi, hogy *Magyarország továbbra is kiemelten foglalkozzon a német befektetőkkel* az újabb magyarországi befektetések, bővítések realizálása érdekében.

Jegyzetek

- 1 A továbbiakban egyenértékűnek tekintem a külföldi működő tőke (kmt), illetve a „foreign direct investment” (FDI), a „külföldi közvetlen befektetés”, a „külföldi közvetlen tőkebefektetés” és a „külföldi közvetlen beruházás” fogalmakat.
- 2 A német Bundesbank adatai (tőkekihelyezések) és a Magyar Nemzeti Bank adatai (befektetések) között eltérés van, amely „elsősorban két okra vezethető vissza: 1. Eltérő a vizsgált vállalatok köre. 2. Az MNB adatai csak a közvetlenül Németországból regisztrált befektetéseket tartalmazzák, ezzel szemben a német Bundesbank adatai figyelembe veszik a közvetett (tehát német vállalatok által harmadik országon keresztül Magyarországra irányított) beruházásokat is.” (DUIHK 2011, 8.)
- 3 A magas holland és luxemburgi befektetett összeg sok esetben visszavezethető arra, hogy számos vállalat valósította meg magyarországi befektetését ottani leánycégén keresztül.
- 4 A relokáció és a delokalizáció fogalmakat az adott szövegösszefüggésben azonosnak tekintem. Árnyalatnyi különbség persze van közöttük: a termelésáthelyezésen belül a delokalizáció az újraparosodás egyik eszköze – azaz az ipari tevékenység áthelyezésén van a hangsúly –, a relokáció a termelő és szolgáltató kapacitások áthelyezését jelenti.
- 5 A Magyar Befektetési és Kereskedelemfejlesztési Kht. (Hungarian Investment and Trade Development Agency, ITD Hungary, ITDH) 2010. december 31-én jogutód nélkül megszűnt, 2011. január 1-jétől az újonnan megalakult Nemzeti Külgazdasági Hivatal (Hungarian Investment and Trade Agency, HITA) kormányhivatalként látja el Magyarországon a befektetésösztönzési és kereskedelemfejlesztési feladatokat.
- 6 A Berlini Magyar Nagykövetség Esseni Külgazdasági Osztályát vezetem gazdasági konzulként.

Irodalom

- AHK (Deutsche Auslandshandelskammern, Német Külkereskedelmi Kamarák) (2012): *AHK-Konjunkturumfrage MOE 2012*. 7. évf.
- Antalóczy K., Sass M. (2003): Befektetésösztönzés és Magyarország csatlakozása az Európai Unióhoz. *Külgazdaság*, 4., 4–29.
- Barta Gy., Bernek Á., Nagy G. (2003): A külföldi működőtőke-befektetések jelenlegi tendenciái és területi elmozdulásának esélyei Magyarországon. *Tér és Társadalom*, 4., 173–190.
- Barta Gy., Czirfusz M., Kukely Gy. (2008): Újraiparosodás a nagyvilágban és Magyarországon. *Tér és Társadalom*, 4., 1–20.
- DIHK (Deutscher Industrie- und Handelskammertag, Német Kereskedelmi és Iparkamara) (2012a): *Auslandsinvestitionen in der Industrie. Frühjahr 2012*. Berlin
- DIHK (Deutscher Industrie- und Handelskammertag, Német Kereskedelmi és Iparkamara) (2012b): *Going international. Erfahrungen und Perspektiven der deutschen Wirtschaft im Auslandsgeschäft (2012)*, Berlin
- DUIHK (Deutsch–Ungarische Industrie- und Handelskammer, Német–Magyar Ipari és Kereskedelmi Kamara) (2010): *Konjunktúrajelentés Magyarország 2010*, 16., Budapest
- DUIHK (Deutsch–Ungarische Industrie- und Handelskammer, Német–Magyar Ipari és Kereskedelmi Kamara) (2011): *Konjunktúrajelentés Magyarország 2011*, 17., Budapest
- DUIHK (Deutsch–Ungarische Industrie- und Handelskammer, Német–Magyar Ipari és Kereskedelmi Kamara) (2012): *Konjunktúrajelentés Magyarország 2012*, 18., Budapest
- Győr Plusz (2011): „Vállalatunk fejlődése munkát ad a régió építőiparának is”- Interjú Thomas Faustmannal, az Audi Hungaria Motor Kft. ügyvezető igazgatójával. október 28. 8–9.
- HITA (Hungarian Investment and Trade Agency, Nemzeti Külgazdasági Hivatal) (2012): *Automotive Industry in Hungary*. Budapest
- Hunya G., Sass M. (2006): Nyer-e Magyarország a termeléskihelyezéssel? *Külgazdaság*, 2., 33–54.
- ITDH (ITD Hungary, Hungarian Investment and Trade Development Agency, Magyar Befektetési és Kereskedelemfejlesztési Kht.) (2010): *The automotive industry in Hungary. Engine of growth*. Budapest
- Manager Magazin (2010): *Daruerdő nőtt a pusztában*. 6., 24–30.
- NGM (Nemzetgazdasági Minisztérium) (2012): *Áttekintés az aktuális közvetlen tőkebefektetési folyamatokról*. 2012. október 23., Budapest
- origo.hu (2009): *Jóváhagyta az EU a Mercedes-gyár támogatását*. <http://origo.hu/uzletinegyed/hirek/20090716-europai-bizottsag-engedely-a-kecskemeti-mercedes-gyar-tamogatasa.html>. Letöltés: 2009. július 6.
- Tüselmann H.-J. (1999): German direct foreign investment in Eastern and Central Europe: relocation of German industry? *European Business Review*, 6., 359–367.
<http://www.auditanszek.hu> Letöltés: 2012. nov. 30.
<http://www.bosch.uni-miskolc.hu/> Letöltés: 2012. nov. 30.
http://kefoportal.kefo.hu/images/download/jarmuipar/Memorandum_of_Understanding-1-1.pdf Letöltés: 2012. nov. 30.
http://media.gm.com/media/hu/hu/opel/news.detail.html/content/Pages/news/hu/hu/2011/Opel/mm_dd_template_article8.html Letöltés: 2011. ápr. 12.